

✦ תורת הסוד · חג הסוכות

חג הסוכות על פי שער הכוונות

מן החסדים הנכנסים יום אחר יום, דרך הסוכה והסכך, הלולב והנענועים וההקפות — ועד ליל החותם של הושענא רבה וזיווג שמיני עצרת. סיכום מסודר מדרושי חג הסוכות לרבינו האר"י ז"ל.

ראש השנה ויום הכיפורים הם ימים של גבורה — ניסור, דין וחיותם. חג הסוכות הוא ההמשך ההכרחי שלהם: ימים של חסד, שבהם נכנסים החסדים אל המלכות מעט-מעט, יום אחר יום, עד שהיא נעשית ראויה לזיווג בשמיני עצרת. כל מצוות החג — הסוכה, הלולב והנענועים, ההקפות, הערבה של הושענא רבה — הן חוליות במהלך אחד. המקורות: שער הכוונות, דרושי חג הסוכות (דרושים א-ט). כל חשבון נבדק מול נוסח הספר, והיכן שחשבון עולה רק עם הכולל צוין "ע"ה".

מסדרת דרושי המועדים באתר: ראש השנה · ברכת אבות ורי"ו · יום הכיפורים · חנוכה · פורים · פסח · שבועות · שבת.

א — הרעיון: וימינו תחבקני

בראש השנה חוזר העולם למה שהיה ביום שבו נברא: "חוזרין זו"ן לעמוד אחור באחור, וצריכים ניסור וחזרת פנים בפנים וחיבוק ונישוק וזיווג — וזה נמשך מראש השנה עד ח' עצרת". ההיגיון של כל המהלך מונח בכלל אחד שהרב חוזר עליו:

"כי אין הדינין מתבסמין אלא בשורשם. והנה שורש הדין של נוקבא היא שמאלו דז"א, ולכן מחבק האחוריים של הנקבה אשר שם ניתנו כל הדינין על ידי הנסירה, ומחבקה בשמאלו — ואז מתבסמים ונכנעים ונמתקים."

שער הכוונות, דרושי חג הסוכות דרוש ג

חיבוק השמאל הוא מראש השנה עד יום הכיפורים; ומשם ואילך מתחיל חיבוק הימין — כניסת החסדים. וכאן מבחין הרב בין שני מקורות לחסדים, ובכל אחד שתי בחינות:

מקור החסדים	אור פנימי	אור מקיף
מאימא עילאה — שלא על ידי ז"א	נעשה מאליו, יום-יום, ממוצאי יום הכיפורים עד יום א' דסוכות	על ידי מצוות הסוכה — שהיא עצמה אור מקיף
מז"א עצמו	על ידי נטילת הלולב והנענועים	על ידי הקפת המזבח (ובזמן הזה — התיבה) עם הלולב

והכול לצורך בניין גופה בלבד — "אבל מה שהוא לצורך בחינת הזיווג שלה, אינו נעשה אלא ביום הושענא רבה וביום ח' חג עצרת".

◆ א.1 החידוש הגדול — החסדים נכנסים מלמטה למעלה

בכל הזמנים מתפשטים החסדים כסדרם, מלמעלה למטה: תחילה בחסד, אחר כך בגבורה וכן הלאה. אבל בימים אלו — רק המקיפים נכנסים כסדרם, ואילו **החסדים הפנימיים נכנסים מלמטה למעלה**: תחילה בחינת המלכות, אחר כך היסוד, וכן הלאה. ולמה?

מפני שעשרה ימים רצופים לא היה בה אלא דין וגבורה, "נתגברו ונתחזקו בה הדינים מאוד זמן רב". ואם היה נכנס תחילה **החסד הגדול שבכולם** — "להיותו יחידי בתוך הגבורות הרבות והגדולות והחזקות ההם היה מתבטל בתוכם", ואחריו יתבטלו גם הקטנים ממנו. לפיכך "ביום א' נכנס החסד הגרוע שבכולם... ואף על פי שהיא מתבטלת בתוך הגבורות, עם כל זה עושה שם איזה רושם של תיקון בהכרח. וביום ב' נכנס חסד יותר משובח ועושה רושם יותר גדול... עד שבהיכנס החסד הגדול שבכולם באחרונה יש בו כוח להתגבר **מחמת הרשמים שעשו החסדים הראשונים** — ואז מתבסמים ומתמתקים גבורותיה".

זהו אולי המסר הישיר ביותר שיוצא מן הדרוש הזה: אין מכניסים את האור הגדול אל תוך חושך ישן. מכניסים אור קטן שיעשה רושם, ועל גבי הרושם — אור גדול ממנו, ורק בסוף הגדול שבכולם.

ב — לוח החסדים: יום אחר יום

היום	מה נכנס	על ידי מה
ערב יום הכיפורים (ט' בתשרי)	ננסרים ההוד, היסוד והמלכות שברחל; ונכנסת כללות הארת החסדים במלכות שבה ואחר כך ביסוד שבה	האכילה והשתייה שבאותו יום
יום הכיפורים	חמש הגבורות מאימא עילאה עצמה, והחותם ביסוד שבה	חמשת העינויים וחמש התפילות
מוצאי יום הכיפורים	חסד שבהוד	היום עצמו
יום שני	חסד שבנצח	היום עצמו
יום שלישי	חסד שבתפארת	היום עצמו
ערב סוכות (יום רביעי)	חסד שבגבורה	היום עצמו
יום א' דסוכות	חסד שבחסד — הגדול שבכולם, וכאן נשלמים כל החסדים הפנימיים דאימא; ועמו המקיף העליון שבכולם	היום עצמו (לפנימי) + מצוות הסוכה (למקיף)
ב'-ה' דסוכות	מקיפי הגבורה, התפארת, הנצח וההוד — כסדרם מלמעלה למטה	הסוכה (ובמקביל: לולב והקפה — למסלול דז"א)
ו' דסוכות	כללות המקיפים ביסוד שבה — הנקרא "כל"	הסוכה, הלולב וההקפה
הושענא רבה (ז')	כללות המקיפים במלכות שבה; ואחר כך חמש הגבורות לעשות בה כלי למ"ן	הסוכה, הלולב, שבע ההקפות, וחמישה בדי ערבה
שמיני עצרת	הזיווג עצמו, וחמש גבורות חדשות מז"א	תפילת מוסף

◆ ב.1 למה יום א' דסוכות הוא יום טוב גמור

שני טעמים, והם יוצאים מאליהם מן הלוח: "הטעם הראשון — מפני שבו נשלמו כניסת החסדים הפנימיים דאימא, ולא עוד אלא שבו נכנס החסד העליון שבכולם, הנקרא 'יומם', יומא דכליל לכולהו יומין. וטעם השני — כי

בו התחיל התפשטות החסדים המקיפים דאימא, ולא עוד אלא שבו נתפשט המקיף העליון שבכולם.

וחול המועד — אינו חול ואינו יום טוב: אינו חול, "כיוון שהם בחינת מקיפין שהם אורות גדולים מאוד יותר מן הפנימיים"; ואינו יום טוב, שאין נכנס בכל יום אלא מקיף אחד. ואילו הימים שקדמו לחג — "חול גמור, אף על פי שנכנסו בהם חסדים הפנימיים, לפי שאינם עניין החיבוק, ועוד שלא היה נכנס רק חסד אחד בכל יום; אבל עם כל זה אין בהם נפילת אפיים וסליחות והספד".

ולמה נקרא "חג הסוכות" ולא "חג הלולב"? "לפי שעיקר החיבוק בימין הוא על ידי אלו המקיפין דחסדים דאימא" — שהם באים על ידי הסוכה.

ג — הסוכה, הדפנות והסכך

◆ ג.1. שלוש סוכות

שלוש פעמים נזכרה תיבת "סוכות" בפרשה: "בסכת תשבו שבעת ימים", "כל האזרח בישראל ישבו בסכת", "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי" — "שתי פעמים חסרים וא' מלא". וכנגדן שלוש בחינות של אור מקיף, וכולן מאימא עילאה המסככת על בניה:

הבחינה	הכתיב	החשבון
מקיף לז"א לבדו	סכת — חסר	סכ"ת/סכ"ה — בגימטריא אלקים עם הכולל (86 / 85)
מקיף לנוקבא לבדה	סכת — חסר	אף היא נקראת אלקים
מקיף לשניהם יחד	סוכות — מלא	סוכ"ה (91) = הוי"ה (26) + אדנ"י (65), והן אותיות כ"ו ה"ס

ובזה מתיישבים המאמרים שנראים כסותרים: במקום אחד "סוכה היא אימא עילאה המסככת על בניה", ובמקום אחר "סוכה היא מלכות תתאה", ובמקום שלישי "סוכה היא כ"ו ה"ס" — ושלושתם אמת, שלוש בחינות של אותו מקיף.

◆ ג.2. הדפנות — "שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח"

שני ציורים מביא הרב מן הגמרא, ושניהם יפים:

- **ציור הזרוע המחבק.** בהיות זו"ן פנים בפנים והוא מחבק אותה בזרועו הימנית — שלושה פרקים לזרוע: הפרק העליון הסמוך לכתף מחבק את צד שמאלה, פרק האמצעי נכפף ומחבק את צד אחוריה — ואלו שתי דפנות שלמות כהלכתן; והפרק השלישי, שהוא כף היד, נכפף יותר מכולם ומחבק את צד פניה, "אבל אינו מחבק כל הצד ההוא, כי הפרק ההוא קטן וקצר ואין בו רק שיעור טפח שהם ד' אצבעות היד — ועל זה אמרו ודופן ג' אפילו טפח".
- **ציור המבוי.** נצח והוד דאימא מתפשטים בשני הקווים עד סיום הרגליים, כשתי דפנות זו כנגד זו — "כדמיון מבוי מפולש"; אבל היסוד דאימא אינו מתפשט אלא עד החזה. ולכן צריך פס טפח ומשהו בדופן השלישית, מכון ממש באמצע שתי הדפנות — והוא היסוד דאימא המסתיים בחזה, "ונודע כי ביסוד הזה יש בו ה' החסדים או ה' הגבורות, והם בחינת ה' אצבעות היד — ונמצא כי שיעור הפס הזה הוא טפח".

◆ ג.3 הסכך

הדפנות הן נה"י דאימא; והסכך הוא חצי התחתון של התפארת דאימא, מן החזה שלה ולמטה — "אשר הוא עצמו כתר דז"א... כי כל כתר הוא בחינת אור מקיף, מלשון כותרת".

הדין	הביאור
סכ"ך	בגימטריא ק' (100) — כנגד מאה האורות היורדים דרכו: הוי"ה דס"ג שבאימא (63) עם מילווה (ל"ז) = מאה, והן מאה הברכות שאדם מברך בכל יום.
למעלה מעשרים אמה פסולה	"זו"ן העומדים תחתיו, כל אחד מהם יש לו עשר ספירות — הרי גובהן של שניהם עשרים אמה, והסכך שעל גביהם מונח עליהם מצומצם. אבל אם יהיה למעלה משיעור עשרים אמה — פסול". והטעם שבגמרא: "עד עשרים אמה אדם יודע שיושב בצל סוכה" — שאין שום אור משיג למעלה ממדרגתו, ואף שהסכך סוכך עליו, "אינו יודע אם יושב בצילו".
שיהיו הכוכבים נראים מתוכה	היסוד דאימא נפרש כמין אוהל בתוך גופא דז"א במקום החזה; והחסדים שבגוף עלו ממטה למעלה ונקבו את המסך — "ודרך אותם נקבי הסכך והמסך ההוא יורד הארותיהם ונראים למטה, כעין כוכבים שברקיע".

ועל מה שהסוכה היא כנגד ענני הכבוד: "כל ענן הוא בחינת חסד, כמו שאמר הכתוב 'כי ענן ה' עליהם יומם', ואין יומם אלא חסד — 'יומם יצווה ה' חסדו'. ולכן היו ענני כבוד כנגד אהרן הכהן איש החסד, והם שבעה עננים כנגד שבעה מקיפים של החסדים בשבע ספירות תחתונות דנוקבא — וכנגדם שבעת ימי הסוכה".

ד — הלולב וארבעת המינים

ארבעת המינים הם כנגד ארבע אותיות הוי"ה — ודווקא הוי"ה דב"ן דההי"ן, "והטעם הוא כי כל כוונת הלולב היא לפי שעד עתה הנוקבא רחל הייתה חמש גבורות, ועתה צריך למתקה על ידי החסדים כדי שתהיה ראויה לזיווג ביום ח' עצרת". וההוי"ה הזאת כולה בז"א לבדו:

המין	האות	הספירה	הערה
שלושה הדסים	יו"ד	חסד, גבורה, תפארת	כל אחד כלול משלושתם — ולכן "צריכין להיות עבوتים משולשין, כל ענף וענף לבדו". ובמילוי המילוי: יו"ד ווי"ו דל"ת — ג' של שלוש שלוש.
שתי ערבות	ה' ראשונה	נצח והוד	"ערבי נחל" — היוצאים מנחל עליון שהיא הבינה, "דעד הוד אתפשטת אימא".
לולב	ו'	יסוד	"הלולב הדומה לשדרה" — נמשך דרך חוט השדרה; ולכן הוא גבוה מכל שאר המינים, "שיוסף סליק בחביבו לעילא עד המוח".
אתרוג	ה' אחרונה	העטרה שביסוד — המלכות שבז"א	ולא נוקבא דז"א. "פרי עץ הדר" — פרי של היסוד הנקרא עץ הדר.

תיקון טעות נפוצה, בלשוננו של הרב. באתרוג כותב מהרח"ו במפורש: "והיא מלכות שבו, שהיא העטרה שביסוד הנקרא ראש צדיק — אבל אינו נוקבא דז"א כמו שחשבו רבים, כי זהו טעות מפורסם. כי המלכות דז"א עצמו המחוברת עמו נרמזת בחיבור, בסוד אות ה"א אחרונה של הוי"ה; אבל הנקבה יש לה שם שלם בפני עצמה, והוא אלהי"ם או אדנ"י". ומכאן גם טעם האיסור להפריד את האתרוג מן הלולב: "הלולב הוא היסוד והאתרוג הוא העטרה הדבוקה עמו בלי פירוד" — והוא עניין החלום שבספר הרקאנטי, באותו חכם שהיה מפריד ה' אחרונה משאר אותיות ההוי"ה.

ומפני שהמלכות נאחזת בשמאל — האתרוג ביד שמאל; "אבל עם כל זה אין להפרידו מן היסוד", אלא שתי הידיים סמוכות זו לזו ומתדבקות יחד.

הדס ולולב – חיים. כוונה נוספת ששמע מהרב: הד"ס בגימטריא **חיים** עם הכולל (69 / 68) – החיות הנמשכת מאימא אל ז"א; ולול"ב הוא **ממש** חשבון חיים (68) – החיות הנמשכת מן היסוד אל המלכות. וההפרש מדויק: "לפי שהחיים הנמשכים מאימא לז"א הם יותר מעולים... ולכן ההדס הוא אחד יתר על חשבון חיים, אבל לולב הוא ממש חשבון חיים". ולכן אימא נקראת "אלהים חיים" והיסוד "אל חי" – "כי מן היסוד נמשך חיות אחד בלבד אל המלכות, אבל מן הבינה נמשכים שתי בחינות של חיות אל ז"א, מאבא ומאימא".

ה – הנענועים: שישה צירופי יה"ו

הכוונה בנענוע היא דרכיונית: **בהולכה** מעלים את החסדים (שהם הלולב ומיניו) עד שורשם בדעת דז"א, ושם הם מקבלים הארה גדולה; **ובהובאה** מורידים את ההארה אל הנוקבא "אשר עומדת ראשה במקום החזה" – "ולכן צריך לכוון להביא סוף קצה הלולב עד החזה שבך ותגיעהו שם". "ולולי הנענוע לא היו מקבלים הארה, כי האורות הם שם סתומים, ועל ידי הנענוע מתעוררים ומאירים בהם".

הקצה	הספירה	הצירוף	המילוי
דרום	חסד	יה"ו	יודי"ן – יו"ד ה"ו יו"ו
צפון	גבורה	הו"י	ס"ג – ה"י וא"ו יו"ד
מזרח	תפארת	וי"ה	מ"ה – וא"ו יו"ד ה"א
מעלה	נצח	יו"ה	יודי"ן – יו"ד וי"ו ה"י
מטה	הוד	הי"ו	ס"ג – ה"י יו"ד וא"ו
מערב	יסוד	וה"י	מ"ה – וא"ו ה"א יו"ד

ההיגיון שבסדר האותיות. כל קצה כולל את שלושת המוחין (י' חכמה, ה' בינה, ו' דעת), אלא שבכל אחד גוברת אות אחרת: בקווי הימין (חסד, נצח) גוברת י'; בקווי השמאל (גבורה, הוד) גוברת ה'; ובקו האמצעי (תפארת, יסוד) גוברת ו'. וההבדל בסדר שתי האותיות האחרונות: בחסד ה' קודמת לו', "כי כן הוא הסדר האמיתי"; אבל

בנצח ו' קודמת לה', "מפני שהתפארת גובר בו על הגבורה, לפי שנצח יונק מן התפארת". ובגבורה, שהיא דין גמור — "כל אותיותיה הם למפרע, בסוד הדין".

הפרט	מה שכתב הרב
ג' הולכות וג' הובאות	כנגד שלושת המוחין שכל קצה כלול מהם. ומפורשות: "הולכה והובאה פעם אחת כנגד המוח הראשון... פעם שנייה... פעם שלישית" — שלא כמנהג העושים שלוש הולכות רצופות בהולכה אחת ושלושה קירובין בהובאה אחת.
ח"י נענועים	שלושה בכל קצה, שישה קצוות — שמונה עשרה. "ולכן היסוד האחרון שבכולם, שהוא כלול מכולם ומקבל מן ח"י בחינות מוחין — נקרא חי העולמים ".
ארבעה נענועים בהלל	בהודו הראשון, באנא ה' הושיעה נא (כפול פעמיים), ובהודו האחרון — וכנגד ד' הויות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן. וארבע פעמים ח"י = ע"ב (72) = חס"ד — רמז לחסד הראשון "שהולך ומתפשט בכולם בכל יום ויום".
דרך גדילתו	"תזהר שלעולם תיקח הלולב ותנענעו דרך גדילתו, שורשו למטה וראשו כלפי מעלה — אפילו בעת שתנענע נגד מטה ", שלא כנוהגים לכוף ראשו למטה; אלא ישפיל ידיו ושם ינענע.
בשעת ההקפה אין מנענעים	"כי הוא בסוד אור המקיף הנגלה, ואין צריך לנענעו".
זמן הנטילה	אחר תפילת שחרית וקודם מוסף — "לפי שאז היא עדיין עמו פנים בפנים מן החזה ולמטה; אבל בתפילת המוסף עולה יותר למעלה מן החזה".

ומוסיף הרב שבזמן שבית המקדש קיים היה הלולב ניטל כל שבעה, "אבל במדינה אין בידינו כוח להמשיך החסדים אלא ביום ראשון בלבד שהוא יום טוב, ומשם והלאה נעשה מאליו".

ו — ההקפות: אי"ל ומג"ן

ההקפה היא בחינת אור מקיף, וכל המקיפים הם בחינת שם **א"ל**:

החשבון	המספר	הביאור
א"ל במילוי — אליף למ"ד	185	= הק"ף בדיוק. (ועם מניין אותיותיו מגיע הרב לחשבון "הקפ"ה עם הכללות").
יאי	31	= א"ל — והוא השם היוצא מאותיות המילוי של הוי"ה דס"ג שבאימא.
שלוש פעמים א"ל	93	= מג"ן — וממשיכים אותו במלכות.
שישה מגינים	558	= תקנ"ח. ומהם נעשה המג"ן השביעי במלכות עצמה, שגם הוא תקנ"ח: שלוש פעמים אל"ף למ"ד = תקנ"ה, ועם ג' כוללים — תקנ"ח.

ושלושת הא"ל שבכל הקפה — סימנם אד"ם:

האות	מה היא	איזה מקיף היא ממשיכה
א'	האדם עצמו המקיף את המזבח	המקיפים של החסדים התחתונים שבגופא דז"א — הנקרא אד"ם, הוי"ה דמ"ה (45). "ואלו הם סוד חיבוק הימין שבהם נאמר וימינו תחבקני".
ד'	הדיבור הנאמר בהקפה — הפזמונים, ובהם זכות שבעת האושפזין	המקיפים של החסדים דאימא — "כי ממנה יוצא הקול והדיבור"
מ'	המעשה — הולכת הלולב בידו בעת ההקפה	המקיפים של החסדים העליונים שבדעת דז"א

ז — ליל הושענא רבה: החותם השני

בנעילת יום הכיפורים נעשה החותם הראשון, הפנימי, ביסוד שבה — מן שלושת שמות אהי"ה שבנה"י דאימא. בליל הושענא רבה נעשה החותם השני, החיצון, במלכות שבה — וזהו "חותם בתוך חותם".

וההבדל ביניהם חד ומדויק: החותם הראשון נעשה משלושת שמות אהי"ה עצמם; והשני — "מן שלושת המילויים לבד אשר בהם, שהם מילוי של היודי"ן — ק"ם, ושל האלפין — קכ"ב, ושל ההי"ן — ק"ל; אבל אותיות

הפשוטות עצמן של אהי"ה אינם שם, והם השרשים והעיקרים — ולכן הוא גרוע מחותם הראשון". וזהו "מלכות דלית לה מגרמה כלום" — "אינה לוקחת ג' אהי"ה עצמם אלא הארתם".

החשבון	המספר	הביאור
ק"ם + קכ"ב + קי"ל	392	= שצ"ב בדיוק — שלושת המילויים של שמות אהי"ה.
שצ"ב + גי כוללים	395	= משנ"ה — "לרמוז כי חותם זה הוא משנה של הראשון ושני לו, כערך המשנה עם המלך".
גי שמות אהי"ה שלמים	455	= חות"ם (454) עם הכולל — החותם הראשון של נעילה.

ולכן קוראים "משנה תורה". ז"א נקרא "תורה", וכשנותן הארתו ביסוד הנוקבא — שם נקראת "תורה" ממש; וכשנחתמה אותה הארה גם במלכות שבה — נקראת "משנה תורה", "כי התורה עצמה היא ד' חומשים הראשונים, ומשנה תורה הוא ספר אלה הדברים אשר בו נשנו ונכפלו כל מה שיש בתורה עצמה". ומעשה: "בחצי הלילה הראשון תקרא ספר ואלה הדברים כולו עד סוף פרשת וזאת הברכה... ויכוון בקריאתו זאת לעשות חותם המלכות שבה, שהוא בגימטריא משנ"ה, על ידי קריאה זו". ואם ישלים קודם חצות — "תעסוק בתורה ובסתרי קבלה אם תרצה, ולא בדבר אחר".

◆ 1.1 חצות, הצל והלבנה

"עיקר הדין נידון ונגמר בחצות הראשונה של ליל הושענא רבה, ואז בעת חצות לילה נגמר החותם להיחתם במלכות שבה ונגמר הדין" — ומיד אחר כך "אתעדי צולמא מעל רישיהו" של מי שנחתם חלילה, ואז יוצאים לראות את הצל באור הלבנה. ולמה דווקא לאור הלבנה ולא לאור הנר? "כי הלבנה היא בסוד נוקבא דז"א הנקראת רחל, אשר לא נגמר חותם המלכות שבה להיעשות עד חצות הלילה, ואז הוא זמן זריחתה ממש; ואז היא עצמה יוצאת להאיר על הארץ ודנה את העולם על ידי החותם ההוא... ולכן אין גזירות הדין ניכר אלא בהסתכלות הצל לאור הלבנה עצמה".

בליל הושענא רבה נמסרים הפתקים שנחתמו בנעילת יום הכיפורים ביד השלוחים. אבל — וזו נקודה שראוי להשתהות עליה — “לא ניתן להם רשות לפעול המשפט והעונש הכתוב באותם הפתקין עד יום ח’ עצרת, כדי לתת עוד זמן אל החוטאים שישוּבו בתשובה ביום ההוא של הושענא רבה, יום אחרון של הלולב והסוכה. ואם ישוּבו — יחזרו לקחת הפתקים מידם”.

ומה שאמרו בזוהר “כיוון דנפקי פתקין מבי מלכא תו לא הדרי” — “דיבר בהווה”: “אבל ודאי שאם יזדמן מי שישוּב — ודאי שיקרעו גזר דינו ויחזרו לקחת פתקא שלו מיד השלוחים”. וראיה מביא מספר הרקאנטי, “באדם אחד שנסתכל באור הלבנה ולא מצא צל על ראשו, וחזר בלילה והתפלל ובכה ושב בתשובה — וחזר וראה צל על ראשו, וחזר הצלם למקומו”.

ולכן: “גם צריך לזהר לכוון האדם דעתו במאוד מאוד בתפילת יום הושענא רבה ובכל מעשיו ביום ההוא, כיוון שעדיין יש לו תקנה אז”.

לעניין הנוסח: “אסור לומר ויעבור וי”ג מידות או סליחות אשר הם כיוצא בזה; אלא יאמר ירחמנא אדכר לן קיימיה, ‘אלהינו שבשמים’, ‘דעני לעניי’, ‘ה’ הוא האלהים’, ‘ה’ מלך’, ‘עשה למען שמך’ וכיוצא באלו”. וכן בשחרית של הושענא רבה — חוץ מי”ג מידות של ויעבור.

ח — הצלם ושני הצללים

דרוש בפני עצמו, והוא הביאור למה בדיוק מסתלק בליל הושענא רבה. תחילה הכלל: חמישה שמות לנפש — נפש מן המלכות, רוח מז”א, נשמה מבינה, נשמה לנשמה מאבא, יחידה מאריך אנפין. ולמטה מכל אלו, ולמעלה מן הגוף, יש שלוש בחינות נוספות: **צלם אחד ושני צללים** — “וזהו סוד ‘אך בצלם יתהלך איש’ וסוד ‘עד שיפוח היום ונסו הצללים’”.

ומהיכן הם? “נמשך כוח אחד מהארת כלי החותם אשר ביסוד הנקבה... וכוח הארת אותו החותם נחקק בנשמת האדם עצמו ולא בגוף; וכשהנשמה יורדת בעולם הזה להיכנס תוך הגוף, היא באה מלובשת בחותם ההוא, ועל ידה היא נשמרת מן החיצונים שלא יתאחזו בה”.

הבחינה	ממה נעשית	החשבון	בלשון חז"ל
צל"ם – העליון	אהי"ה דיודין (קס"א)	קס"א (161) = צל"ם (160) עם הכולל	אינו נגלה למטה כלל – "לפי שהוא עליון"
צל ראשון	אהי"ה דאלפין (קמ"ג)	המילוי לבדו = בצ"ל (122) בדיוק; וכולו – "בצל אהי"ה" (143)	בבואה – והוא דכורא
צל שני	אהי"ה דההין (קנ"א)	צ"ל (120) + א"ל (31) = קנ"א (151) בדיוק	בבואה דבבואה – והוא נוקבא

ומכאן מתבאר מאמר חז"ל שלבני אדם יש בבואה ובבואה דבבואה, ולשדים בבואה יש להם ובבואה דבבואה אין להם: "כי לא נברא אלא מדכורא לבדו" – ולכן חסר מהם הצל התחתון שהוא נוקבא. "ולכן בני אדם שיש להם הצלם ושני הצללים – נשמרים על ידם מן השדים, אשר אין להם הצל התחתון ואין החותם נגמר בהם". ואף שמם מוכיח: קס"א + קמ"ג = **ש"ד** (304). ולכן גם אין להם גוף כגופות בני אדם, "כי עיקר הגוף נוצר בכוח זה הצל האחרון הקרוב אליו".

ועתה למה שנסתלק בליל הושענא רבה: "הצל התחתון הנקרא בבואה דבבואה הוא לבדו המסתלק ממנו... ואין צורך שיסתלק כל החותם, כי כיוון שנסתלק הצל התחתון – אז נמסר בידם". ומכאן גם יישוב שני המאמרים שנראים כסותרים: בליל הושענא רבה מסתלק להורות על מה שנגזר, ואחר כך **חוזר למקומו** – "כי בלעדו אין האדם יכול להחיות ולהתקיים, וכמו שאמר הכתוב 'אך בצלם יתהלך איש' – ויושב עמו עד שלושים יום קודם לפרק מיתתו, ואז חוזר ומסתלק לגמרי ואינו חוזר למקומו".

ט – יום הושענא רבה: שבע הקפות וחמישה בדי ערבה

שלוש בחינות נעשות ביום זה, ובסדר מדויק – תחילה החסדים, ואחר כך הגבורות:

- הארת כללות חמשת החסדים **המקיפים מצד אימא** במלכות שבה – על ידי הסוכה.
- הארת כללות חמשת החסדים **הפנימיים מצד ז"א** במלכות שבה – על ידי הלולב ונענועיו; ועמם המקיפים שמצד ז"א – על ידי הקפת הלולב.

• נתינת חמש הגבורות — בסוד חמישה בדי ערבה.

ולמה שבע הקפות דווקא היום? "כי הארת ז' החסדים נכנסת ביום זה במלכות שבה, ואינו חסד אחד פרטי בפני עצמו כשאר הספירות שבה — כי לכן נקראת **כלה**, כללות כל השבע". ואף שביום השישי נכנסה כללות החסדים ביסוד הנקרא "כל" — "עם כל זה הכול הוא בחינה אחת, כי היסוד הוא אחד מהשישה קצוות; מה שאין כן במלכות, שאינה מחשבון ו' קצוות אלא בחינה כלולה המקבלת מכולם".

וסדר שבע ההקפות — כסדרן מלמעלה למטה, מחסד עד מלכות; ובכל אחת שלושה שמות א"ל כנ"ל, ובסופה מג"ן. וזה הפרט שמשנתנה בכל הקפה — צירוף יה"ו שכנגד הלולב והדעת:

ההקפה	הספירה	הצירוף (כנגד הלולב והדעת)
ראשונה	חסד	יה"ו — במילוי ע"ב ס"ג מ"ה
שנייה	גבורה	הו"י
שלישית	תפארת	ויו"ה
רביעית	נצח	יו"ה
חמישית	הוד	הי"ו
שישית	יסוד	וה"י
שביעית	מלכות	יה"ו — ושלושתם במילוי ההי"ן, "לפי שהם בסוד המלכות הנקראת ה' תתאה". ושלושתם עולים קכ"ו (126), שהוא אדנ"י בריבוע (א, אד, אדנ, אדני) — "והיא בחינת הכתר שלה, ואנו ממשיכין אותו עתה אליה".

◆ ט.1 חמישה בדי ערבה

ההוראה המעשית מפורשת וחדה: **"אחר שאמרו קדיש תתקבל של אחר סדר שבע ההקפות — קח חמישה בדים של ערבה כשרות כמו אותם שבלולב; ולא תיקחם קודם עם הלולב כמנהג קצת עמי הארץ — כי אין ראוי לעורר הגבורות והדינין בזמן כניסת החסדים"**.

הפרט	הכוונה
מה הן	חמש גבורות מנצפ"ך, "וניתנות לה מאימא, לעשות בהם במלכות שבה כלי להעלות בו מ"ן ביום ח' עצרת".
עריבייה	בגימטריא זר"ע (277) — סוד המ"ן שבה; וכן עז"ר — "שעל ידי כן תהיה היא עזר כנגדו להעלות מ"ן".
חמש חבטות	"כנגד חמש גבורות — כי בכל חבטה יורד וניתן בה גבורה אחת מהם".
כוונת החבטה	"הכאת הדינין וירידתם במלכות שבה הנקרא קרקע עולם; וגם עניינה להכות ולשבר ולהחליש כוח הגבורות, כדי שיתמתקו ויתבסמו".
ולמה בלי ברכה	"כיוון שאינם הגבורות עצמם של הזיווג רק לעשות מהם כלי — לכן די בחבטה שהוא במעשה, ואין צורך גם בדיבור". "חביט חביט ולא בריך".
ובעלייה — נשיקין	"כי בכל חבטה יש ירידה ועלייה; ולכן בעת העלייה תכוון... כי זה הוא בחינת הנשיקין הקודמין אל הזיווג של שמיני עצרת — כי נודע כי ערבה דומה לשפתיים, והנשיקין הם בחינת השפתיים".

"ונודע כי ערבי נחל הם נצח והוד הנקראים נביאים — ולזה אמרו בגמרא כי ערבה זו היא מנהג ויסוד של נביאים".

י — שמיני עצרת: הזיווג

"ועתה ביום ח' עצרת — אז הוא זיווג ז"א עצמו עם רחל, בתפילת המוסף דווקא ולא מקודם, לפי שבתפילת מוסף הם שווים בקומתם". וזהו שמו: "עצר ה'" — "כי בליל יום ח' עצרת הזה יש זיווג ישראל שהוא ז"א עם רחל, וקולטת טיפת זרע העליון וקולטתו ועוצרתו בתוכה".

העניין	הביאור
למה יישמחת תורה	"כי הז"א הנקרא תורה שמח בזיווג עם בת זוגו האמיתית העיקרית, שהיא רחל". ובו ניתנות בה חמש גבורות חדשות — "מן הז"א עצמו ולא מן אימא כאותם דהושענא רבה, ולכן אלו הגבורות הם יותר מבוסמות וממותקות, כי הם על ידי זיווג ממש מן ז"א".
למה יום אחד בלבד	"ז' ימי חג הסוכות אז הוא הזיווג בסוד ו' קצוות בלבד, אבל זיווג ח' חג עצרת הוא בבחינת היסוד — אחר שנכללו בו כל ה' קצוות, ולכן היסוד נקרא ו'... ולכן ח' עצרת הוא יום אחד בלבד, עם היותו חג בפני עצמו; אבל פסח וסוכות הם שבעה ימים בסוד ז' קצוות".

העניין	הביאור
הזכרת הגשמים טיפת הזרע נכללת בשלוש בחינות, נוטריקון אמ"ר : אור — בעודה במוח הזכר; מים — בירידתה בעת הזיווג; רקיע — לאחר שנעשית גוף. "ולכן אומרים משיב הרוח ומוריד הגשם — בסוד הטיפה ההיא שנעשית עתה מים". וגשמי"ם (393) — כמניין שלושת מילויי אהי"ה (392) עם הכולל, שהם החותם של ליל הושענא רבה: "כי אלו המים מלובשים בתוך החותם שבנוקבא".	
ליל שמחת תורה אסור בתשמיש המיטה — "לפי שאין נוקבא דז"א רחל מזדווגת עמו עד תפילת מוסף של היום". ואילו בשאר הימים שבין ראש השנה לשמיני עצרת מותרים, "כי בכל אלו הימים יש זיווג עליון של ישראל או יעקב עם לאה".	
אסרו חג "הוא יום שני לקליטת זרע והתקשרותו שם ברחם — וזהו פירוש אסרו חג, כלומר איסורו והתקשרותו של הזיווג הנעשה בשמיני חג עצרת. אבל ביום השלישי לקליטת הזרע — מקצת היום ככולו, ותכף בהתחלתו נקשר ואין עוד פחד שמא תפלוטו, ולכן הוא חול גמור".	
ההקפות עם ספרי התורה "מנהג אמיתי הוא, וכבר נכתב בספר הזוהר בפרשת פנחס". "וראיתי למורי זכרו לברכה נזהר מאוד בדבר זה, להקיף אחר ספר התורה או לפניו או לאחוריו, ולרקד ולשורר לפניו בכל יכולתו בליל מוצאי יום טוב אחר תפילת ערבית; והיה מקפיד מאוד לעשות אז שבע הקפות שלמות". ומעשה שהיה: "הלך לבית הכנסת אחר והקיף שבע הקפות, והלך לדרכו ומצא בית כנסת אחרת שנתאחרו בהקפות — וחזר להקיף עמהם".	
עד מתי נמשך העיבור "מיום שמיני עצרת עד יום שביעי של פסח, ואז נולד הוולד הנעשה בזה העיבור, בסוד קריעת ים סוף".	

יא — מקורות

- שער הכוונות, דרושי חג הסוכות — **דרוש א-ב** (מנהגי הנענועים וההקפות, מנהג ליל הושענא רבה ושמחת תורה, המפה הכללית של דחילו ורחימו, שמיני עצרת וקליטת הזרע), **דרוש ג** (סדר הימים מיום הכיפורים עד שמיני עצרת, וסדר כניסת החסדים), **דרוש ד** (הסוכה, הדפנות והסכך), **דרוש ה** (הלולב וארבעת המינים, סוד הנענועים וששת הצירופים), **דרוש ו** (ליל הושענא רבה — החותם השני ומסירת הפתקים), **דרוש ז** (הצלם ושני הצללים), **דרוש ח** (יום הושענא רבה — שבע ההקפות וחמישה בדי ערבה), **דרוש ט** (שמיני עצרת, הזכרת הגשמים ואסרו חג).
- שער הכוונות, דרושי יום הכיפורים — דרוש ד ודרוש ה (החותם דנעילה, שהוא הבסיס לחותם השני של ליל הושענא רבה).

- הנוסח שנבדק: מהדורת ויקיטקסט של שער הכוונות (he.wikisource.org).

הערה על הלימוד

גם כאן מסייג מהרח"ו את דבריו בכמה מקומות, והבאנו זאת במקומו: בסוף דרוש הסוכה, על עניין הכוכבים הנראים מן הסכך — "זה ששמעתי ממורי ז"ל בפעם אחרת, ונראה שאינו מקושר עם מה שאמרנו בתחילה וצריך עיון"; בדרוש הצלם — "ונראה לעניות דעתי... וצריך עיון"; ובדרוש הערבה, לעניין "חביט חביט ולא בריך" — "ואיני זוכר איך נרמז, ואפשר כי מילת חביט בגימטריא ט"ל" (וחשבון זה אינו עולה כפשוטו: חבי"ט = כ"ט, ואילו יו"ד ה"א וא"ו = ט"ל). כן הביא הרב בכמה מקומות שתי מסורות — "מה שמצאתי כתוב בקונטריסי" לעומת "מה ששמעתי ממורי ז"ל" — ובפרט בעניין הגבורות של הושענא רבה ושל שמיני עצרת, והבאנו את שתיהן. וחותם שם מהרח"ו בכנות: "בעניין אלו החסדים והגבורות יש לי קצת דוחק לדעת כמה וכמה פעמים נכפלו כוונתם". חשבונות שעולים רק עם הכולל סומנו "ע"ה". הדרוש הוא סיכום לימודי בלבד, ואין ללמוד ממנו הלכה או מעשה; המנהגים למעשה — כמנהג אבותיו של כל אחד ובהוראת רבו.

◆ קישורים לנוסח שנבדק

- דרושי חג הסוכות — דרוש א-ב
- דרושי חג הסוכות — דרוש ג
- דרושי חג הסוכות — דרוש ד
- דרושי חג הסוכות — דרוש ה
- דרושי חג הסוכות — דרוש ו
- דרושי חג הסוכות — דרוש ז
- דרושי חג הסוכות — דרוש ח
- דרושי חג הסוכות — דרוש ט

המימד הנוסף · הרב יוסף ביטון שליט"א

לפניה מכובדת ולשותפות בהפצת תורת הקבלה · ravbiton.com · 050-590-1349